

Το θέμα

Το διήγημα αποτελεί μια ηχηρή διαμαρτυρία του συγγραφέα απέναντι στον παραλογισμό του πολέμου και, ταυτόχρονα, μια φιλειρηνική έκκληση προς όλους τους λαούς, ανεξάρτητα από εθνικότητα, γλώσσα, πολιτισμό.

Ο συγγραφέας μελετά εδώ τις ενστικτώδεις αντιδράσεις της αυτοάμυνας σε κατάσταση κινδύνου, μέσα σε συνθήκες πολεμικής σύγκρουσης και αντιμετωπίζει με κατανόηση και γνώση των ανθρώπινων ενστίκτων την επίθεση του στρατιώτη προς τον εχθρό. Με πηγαία όμως, ενστικτώδη ένταση παρουσιάζει και τη συντριβή του ανθρώπου μπροστά στο έγκλημά του. Το φιλειρηνικό του αίτημα πηγάζει συνεπώς από τους ίδιους του νόμους της φύσης και της ανθρωπιάς.

Νοηματικές Ενότητες

1^η ΕΝΟΤΗΤΑ : : «Σουρούπωνετο κεφάλι να δει». Το τέλος μιας ημέρας του πολέμου και η απόλαυση του όμορφου τοπίου.

Μόλις νυχτώνει στο πεδίο της μάχης παύουν και οι εχθροπραξίες. Ησυχία επικρατεί καθώς ο λαμπερός ήλιος αποσύρεται από τον ουρανό, σαν αγανακτισμένος με την ανθρώπινη θηριωδία του πολέμου. Αυτή την ώρα, ένας νέος στρατιώτης, φτάνει σε μια δροσερή πηγή για να δροσιστεί από την ένταση της μάχης και να ξεκουραστεί. Πίνει από το καθαρό νερό και ανακουφίζεται. Η ζέστη όλης της ημέρας φεύγει, δίπλα στην ομορφιά και τη δροσιά της πηγής. Με το δροσερό ξεδίψασμα, ο στρατιώτης νιώθει αγαλλίαση και υψώνει τα μάτια του σε προσευχή για να ευχαριστήσει το Θεό και να υμνήσει την ομορφιά της ζωής. Παρακαλεί να τελειώσει γρήγορα ο πόλεμος, για να επιστρέψει στην πατρίδα του και στο σπίτι του. Τον περιμένει η μανούλα του και οι δικοί του. Μόλις τελειώνει η προσευχή, κάποιος θόρυβος ακούγεται και στρέφει να δει ποιος είναι.

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ : «Ένας άλλος στρατιώτηςξανά πάλι έτρεχε»

Η εμφάνιση ενός άλλου στρατιώτη που χάνει τη ζωή του από τον πρώτο.

Ένας στρατιώτης από το αντίπαλο στρατόπεδο κατηφορίζει στην ίδια πηγή για να ξεδιψάσει κι αυτός και να ευχαριστήσει το Θεό που είναι ζωντανός και γερός. Ο νέος στρατιώτης ξεχνά ολότελα τη γαλήνη της προηγούμενης στιγμής και σημαδεύει με το πιστόλι του τον εχθρό. Εκείνος, μπροστά στο προτεταμένο όπλο, βρίσκεται απροετοίμαστος και ανυπεράσπιστος. Επιθυμεί με πολλή λαχτάρα να φτάσει στην πηγή και να ξεδιψάσει, σηκώνει τα χέρια και παρακαλεί τον πρώτο στρατιώτη να μην τον σκοτώσει και να του χαρίσει τη ζωή. Του μιλά για τη μάνα του, που τον περιμένει να γυρίσει γερός στο σπίτι του. Μα ο πρώτος στρατιώτης ξεχνά ολότελα την πίστη του στο Θεό και την ανθρωπιά του, επιτίθεται στον εχθρό και τον πληγώνει θανάσιμα. Ο πληγωμένος πέφτει κάτω στη γη υποφέροντας.

Ο στρατιώτης, που επιτέθηκε, γεμάτος ταραχή πλησιάζει το θύμα του και παρατηρεί τον πόνο που του προκάλεσε. Στα χαρακτηριστικά του πληγωμένου διαβάζει τον πόνο, το φόβο και την απορία για την κατάσταση στην οποία βρέθηκε. Πάνω από το πληγωμένο σώμα, ο πρώτος στρατιώτης φαντάζεται τα λόγια που του απευθύνει το θύμα του. Με παράπονο τον ρωτά για ποιο λόγο τον σκοτώνει και του μιλά για τη ζωή που τον περιμένει στην πατρίδα του, τη ζωή που δε θα ολοκληρώσει. Έχει κι εκείνος μια μάνα που τον περιμένει να γυρίσει και μια κοπέλα που την αγαπά και είχε κάνει πολλά όνειρα μαζί της. Τώρα, κείτεται θανάσιμα πληγωμένος στο χώμα.

3^η ΕΝΟΤΗΤΑ: «Μεσοστρατίς του βουνούο άλλος πια δεν άκουγε.» Η επιστροφή του στρατιώτη στον τόπο του εγκλήματος και η μετάνοια του.

Ξαφνικά, ο στρατιώτης νιώθει κάτι να τον πνίγει και τρέχοντας ανεβαίνει την ανηφόρα, σκοντάφτοντας και παραπατώντας, εκτός εαυτού. Χωρίς να καταλαβαίνει τι κάνει, σταματά να τρέχει αλαφιασμένος, γιατί δεν αντέχει άλλο. Προσπαθεί να σκεφτεί, αλλά του είναι δύσκολο. Με τις ίδιες ενστικτώδεις αντιδράσεις, κατεβαίνει την ανηφόρα που μόλις ανέβηκε κι επιστρέφει στον πληγωμένο. Τώρα, η μόνη του έννοια είναι να τον σώσει. Παρακαλεί τον Θεό να του χαρίσει τη ζωή. Πλησιάζει το ζεστό ακόμη πληγωμένο σώμα, το αγκαλιάζει σφιχτά πάνω του και γεμάτος αγωνία το φέρνει κοντά στην πηγή, για να το πλύνει με το νερό, που είχε λαχταρίσει να πιει. Του καθαρίζει το πρόσωπο και τον δροσίζει. Βάζει το χέρι του μέσα στο δικό του και το χαϊδεύει απαλά. Με δάκρυα στα μάτια, του ζητά να τον συγχωρέσει, αποκαλώντας τον αδερφό του.

Η ώρα περνά και γύρω τους απλώνεται η νύχτα. Ο νέος στρατιώτης, συντετριμμένος, εξακολουθεί να μιλά στον πληγωμένο, ζητώντας και πάλι να τον συγχωρέσει. Δεν είχε την πρόθεση να τον σκοτώσει, δεν ήθελε να του κάνει κακό. Μόνο για μια στιγμή λησμόνησε πως ο αντίπαλος είναι κι αυτός άνθρωπος. Δεν συλλογίστηκε πως τον περιμένουν οι δικοί του να γυρίσει στο σπίτι του. Λησμόνησε, γιατί οι ανώτεροί του τον εκπαίδευσαν να λησμονήσει την ανθρωπιά του. Του έρχονται στο νου τα λόγια που τον έκαναν να σκοτώσει κι αποστρέφει αγριεμένο το βλέμμα του. Επιστρέφει η έννοια του στον πληγωμένο κι εξακολουθεί να του χαϊδεύει απαλά το χέρι, αφήνοντας τα δάκρυά του να τρέξουν. Ο θάνατος έρχεται να παγώσει το πληγωμένο σώμα. Ο νέος στρατιώτης δε σταματά να ψιθυρίζει λόγια αγάπης και πόνου στο νεκρό, σα να τον ήξερε από παλιά. Εκείνος όμως δεν μπορεί να τ' ακούσει πια.

Το μήνυμα τού διηγήματος

Στο αφηγηματικό περιεχόμενο δεν υπάρχουν τοπικοί, χρονικοί ή ονομαστικοί δείκτες, ώστε να μπορούμε να προσδιορίσουμε το πότε, πού και ανάμεσα σε ποιους συμβαίνουν τα διαδραματιζόμενα. Αυτή είναι προφανώς μια επιλογή του συγγραφέα, ο οποίος επιζητεί να δείξει ότι σε έναν πόλεμο δε μετράει ποιος έχει το δίκιο και ποιος το άδικο, αλλά το γεγονός ότι οι εμπόλεμοι χάνουν την ανθρωπιά τους και γίνονται εναλλάξ αθώα θύματα και σκληροί θύτες. Πάνω ακριβώς σε αυτή την απουσία δεικτών αναπτύσσεται ο λογοτεχνικός μύθος, του οποίου το χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι οι συνεχείς ανατροπές. Ο νέος στρατιώτης τη μια στιγμή προκαλεί τη συμπάθεια του αναγνώστη, αφού παρουσιάζεται ως θύμα ενός πολέμου που τον έχει εξαχρειώσει, τον κρατά μακριά από αγαπημένα πρόσωπα και δεν τον αφήνει να απολαύσει «την όμορφη ζωή του ανθρώπου», την άλλη στιγμή όμως προκαλεί την απέχθεια του αναγνώστη, αφού γίνεται ο ίδιος ανάλγητος εκτελεστής ενός συνανθρώπου του. Στη συνέχεια ο εκτελεστής στρατιώτης μετατρέπεται σε τραγικό θύμα, καθώς μετανιώνει φρικτά και συντρίβεται ο ίδιος από την πράξη του. Η τελευταία εικόνα του στρατιώτη-θύτη να κρατά στην αγκαλιά του και να ζητά συγχώρεση από τον στρατιώτη-θύμα σφραγίζει δραματικά την ιστορία και δίνει σαφέστατο **αντιπολεμικό μήνυμα**. Ο αφηγητής βάζει τις ίδιες σκέψεις και τα ίδια λόγια στους δυο στρατιώτες, θέλοντας να δείξει ότι, παρά τις διαφορές τους, όλοι οι άνθρωποι έχουν κοινές ανάγκες, συναισθήματα, αγωνίες και πόνους. Η επαναλαμβανόμενη προσφώνηση «αδερφέ μου»,

άλλωστε, δίνει το μήνυμα της συναδέλφωσης και της ανθρώπινης αλληλεγγύης.

Η τραγικότητα του νεαρού στρατιώτη

Με την ευρύτερη έννοια του ορισμού της τραγικότητας, στο διήγημα τραγικό πρόσωπο είναι όχι μόνο το θύμα, αλλά και ο νέος στρατιώτης, αυτός που σκότωσε τον άλλο, γιατί είναι και αυτός θύμα, αλλά ενός πολέμου που τον έχει αλλοτριώσει, ο πόλεμος τον έχει κάνει άγριο και απάνθρωπο τον έχει εξαγριώσει και εξαχρειώσει.

Οι ψυχικές διακυμάνσεις του νεαρού στρατιώτη

1. επαφή με τη φύση: απλός, ήρεμος, χαρούμενος άνθρωπος
2. εμφάνιση εχθρού: και πάλι καχύποπτος, σκληρός και αδίστακτος πολεμιστής
3. πυροβολισμός εχθρού: αμηχανία, καθώς αρχικά δε συνειδητοποιεί τι έχει κάνει
4. βλέμμα και πόνος πληγωμένου: ενοχές και πόνος, ταυτίζεται με τον πληγωμένο εχθρό του, νιώθει πανικό κι έτσι τρέπεται σε φυγή
5. στα μισά της διαδρομής σταματά: προσπαθεί να ηρεμήσει και να συγκεντρωθεί, αλλά δεν μπορεί λόγω της έντονης συναισθηματικής κατάστασης που βρίσκεται
6. κατεβαίνει τρέχοντας την πλαγιά: θέλει να προφτάσει να σώσει τον πληγωμένο και παρακαλεί το θεό να τον σώσει· ταραχή, αγωνία, τύψεις, πόνος για το συνάνθρωπό του και οίκτος για τον εαυτό του
7. ο πληγωμένος είναι ακόμα ζεστός: προσωρινή ανακούφιση, εξακολουθεί να τρέμει από αγωνία, νιώθει ανθρώπινα συναισθήματα
8. φροντίζει τον πληγωμένο: ειλικρινής μετάνοια, πόνος, συντριβή, ανάγκη να λυτρωθεί, εξομολόγηση, ευαίσθητη ψυχή, τρυφερότητα
9. ο νεαρός στρατιώτης συνειδητοποιεί ότι ο πόλεμος ήταν αυτός που τον έκανε απάνθρωπο και τον γέμισε μίσος για το συνάνθρωπό του